

Nr 69

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 203 av herr *Dahlén m. fl.* samt nr II: 271 av fru *Nettelbrandt m. fl.*

Motionerna har hänvisats till lagutskott, såvitt angår samstämmighet mellan barnbidragslagens och skattelagarnas bosättningsbegrepp, till statsutskottet i vad avser bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslag till forskningsråd och till bevillningsutskottet i övrigt.

Motionerna har behandlats av statsutskottet i dess utlåtande 73:1966 och av bevillningsutskottet i dess betänkande 32:1966.

I motionerna har såvitt nu är i fråga yrkats,

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder för att nå samstämmighet mellan barnbidragslagens och skattelagarnas bosättningsbegrepp».

Beträffande de skäl motionärerna anfört får utskottet i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande hänvisa till motionen II: 271.

Gällande bestämmelser m. m.**Bosättningsbegreppet enligt skattelagstiftningen**

Frågan om en fysisk person är bosatt i Sverige eller ej är av grundläggande betydelse för hans skattskyldighet. Enligt 53 § 1 mom. a) kommunalskattelagen (KL) samt 6 § 1 mom. a) förordningen om statlig inkomstskatt (IF) är han sålunda skattskyldig för all inkomst för tid under vilken han varit här i riket bosatt (oinskränkt skattskyldighet) men endast skyldig att erlægga skatt för vissa slag av inkomst för tid, under vilken han ej varit här i riket bosatt (inskränkt skattskyldighet). Likartade regler gäller i fråga om förmögenhetsskatten.

I punkt 1 av anvisningarna till 53 § KL anges när fysisk person skall anses vara här i riket bosatt. Huvudregeln är, att som bosatt här i riket räknas den, som här har sitt egentliga bo och hemvist. Med sådan person skall enligt 68 § KL likställas den som, utan att han är bosatt i Sverige, vistas stadigvarande här.

Uttrycket bo och hemvist innebär inte, att vederbörande med nödvändighet behöver ha bostad här i landet. Det torde vara till fyllest, om han har någon mera påtaglig anknytning till Sverige, t. ex. bohag eller personliga eller ekonomiska intressen. Å andra sidan kan bosättning utomlands föreligga för gift person även om han har bostad i Sverige, i vilken maken kvarbor, t. ex. på grund av barnens skolgång. I sådant fall torde makarna betraktas som av varandra oberoende skattskyldiga. Oavsett civilståndet fästes — för den som behåller eller förhyr våning i Sverige — stor vikt vid anledningen till vistelsen utom riket. Sålunda beaktas karaktären av arbetsuppgifter och utomlandsvistelsens varaktighet. Någon bestämd tidsgräns finns emellertid inte meddelad i nu gällande författningar.

Vid sidan av den nu behandlade huvudregeln återfinns i anvisningspunkten vissa föreskrifter som närmast tar sikte på mera speciella fall. Sålunda stadgas, att svensk medborgare, som uppehåller sig på resor i främmande land men har bo och familj kvar i riket, anses vara bosatt i Sverige, även om vistelsen utomlands är långvarig. Även utlänning behandlas på samma sätt i beskattningshänseende, om han stadigvarande bor eller under längre tid, utan andra avbrott än rent tillfälliga, vistas här i riket.

För den, som på grund av sin tjänst är tvungen att företa resor utomlands, finns följande bestämmelser.

Sjöman, som är inskriven på sjömanshus här i riket och har sin familj i Sverige, skall enligt nämnda anvisningspunkt vid tjänstgöring ombord på fartyg i utrikes fart alltjämt anses bosatt här i riket. I detta sammanhang kan erinras om anvisningspunkten 2 till 53 § KL som stadgar, att verksamhet på grund av anställning i svenskt företag anses utövad här i riket, även om tjänsteinnehavaren i och för sin tjänst måste göra tillfälliga besök utomlands eller under längre tid uppehålla sig där under kringresande (t. ex. handelsresande).

Vidare föreskrivs i punkt 1 av anvisningarna till 53 § KL, att en i allmän tjänst anställd person eller missionär, som för sin verksamhet uppehåller sig och har fast bostad på utrikes ort, i allmänhet inte bör anses som bosatt här i riket, även om han fortfarande är mantalsskriven i Sverige. Med »allmän tjänst» torde åsyftas anställning hos svensk offentligjuridisk person oavsett anställningsformen. Bestämmelsen torde emellertid icke vara tillämplig på svensk personal, som tillhör svensk beskickning eller lönat konsulat hos utländsk makt och som på grund av sin tjänst är bosatt utomlands. För denna kategori finns nämligen särskilt stadgat i 69 § KL och 17 § IF. Särskilda stadganden är också meddelade för »arbetare, som för längre tid tagit anställning utomlands».

Rörelse- eller yrkesidkare, som för sin verksamhet på ett mera stadigvarande sätt slagit sig ned på utrikes ort, skall enligt punkt 1 av anvisningarna till 53 § KL inte anses vara bosatt här i riket. Detsamma gäller som nyss antylts för arbetare, som för längre tid tagit anställning utomlands. Stad-

gandet om yrkesidkare — varmed torde åsyftas person med fritt yrke — samt rörelseidkare torde innebära, att de på grund av sin verksamhet anses vara knutna med sådana band vid den ort där de uppehåller sig, att de inte bör betraktas som bosatta i Sverige. Beträffande arbetare är kravet på beständigheten hos vistelsen på utrikes ort av likartat innehåll. Varar vistelsen och anställningen en längre tid, anses arbetare icke vara bosatt i Sverige.

Slutligen stadgas i anvisningspunkten att mantalsskrivningen är utan betydelse för frågan om skattskyldighet för inkomst. Härav framgår att för den, som ej är mantalsskriven i Sverige, oinskränkt skattskyldighet likväl kan föreligga, under det att så ej behöver vara fallet för alla som har mantalsskrivits här i riket. Av en jämförelse mellan bosättningsbegreppen enligt skatteförfattningarna och folkbokföringsförordningen framgår att dessa begrepp icke är identiska. Vid bedömandet av en persons bosättning i mantalsskrivningshänseende är uteslutande förhållandena per den 1 november året före beskattningsåret avgörande. Enligt skatteförfattningarna skall däremot samtliga omständigheter under beskattningsåret tas med vid bedömandet var en person skall anses som bosatt. Bedömningen kan resultera i att bosättning i Sverige föreligger endast under en del av året.

Genom dubbelbeskattningsavtal med främmande stater kan bosättningsreglerna ges ett annat innehåll än det ovan refererade.

Tillämpningen av kommunalskattelagens bosättningsregler har föranlett talrika avgöranden i högsta instans. Av dessa torde sammanfattningsvis framgå att en i *enskild tjänst* anställd person anses bosatt utomlands om han på grund av tjänsten uppehållit sig där ett år eller längre. Är han däremot anställd i *svensk allmän tjänst* är en längre tid än ett år erforderlig.

Då vistelsen utom riket föranletts av sjukdom har enligt förefintliga rättsfall bosättning i Sverige alltjämt ansetts föreligga även om vistelsen utsträckt till att överstiga ett år. I visst fall har vistelse utom riket ända upp till tre år inte ansetts tillräcklig för att konstituera bosättning hos den främmande staten.

När vistelsen utomlands huvudsakligen har sin orsak i studier anses bosättning i Sverige också föreligga, oaktat den studerande uppehåller sig utom riket under längre tid än ett år.

I *proposition nr 127 till årets riksdag* föreslås en komplettering av bestämmelserna rörande det skatterättsliga bosättningsbegreppet. Förslaget innebär att en bevisbörderegeln införs för de fall då en här bosatt svensk medborgare avreser från Sverige och det inte från början är uppenbart att det är fråga om definitiv utflyttning. Den skattskyldige skall i så fall anses fortfarande bosatt här i landet intill tre år från avresan, om han inte visar att han saknar från beskattningssynpunkt väsentliga anknytningar till Sverige. Efter treårstidens utgång anses han bosatt i Sverige endast om taxeringsmyn-

digheten kan visa att han fortfarande har så starka band med Sverige att han trots utflyttningen bör anses ha sitt egentliga bo och hemvist här. I avslutning härtill föreslås skattebefrielse i Sverige för löneinkomster, som i enskild tjänst förvärvas utomlands, under förutsättning att anställningen där varar minst ett år. Denna ettårsregel är däremot inte avsedd att tillämpas i fråga om lön o. d. från staten eller svensk kommun till person som vistas i utlandet. Enligt den internationella skatterätten anses utbetalstaten ha uteslutande rätt att beskatta sådan lön.

Bosättningsbegreppet enligt barnbidragslagen

Enligt 1 § barnbidragslagen skall för barn som är svensk medborgare och bosatt i riket utgå allmänt barnbidrag. För utländska barn utgår barnbidrag om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller och barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket. Socialstyrelsen är högsta instans i mål om utbekommande av barnbidrag. Det är sålunda styrelsens praxis som blir avgörande för bosättningsreglernas innebörd. Styrelsens praxis redovisas i Råd och anvisningar nr 128 och 147 samt i cirkulärskrivelse till barnavårdsnämnderna den 21 mars 1966.

Socialstyrelsen har uppställt som huvudregel, att ett barn inte är bosatt här i riket, såvida det ej är här kyrkobokfört. I socialstyrelsens anvisningar påpekas, att den som är anställd i *rikets tjänst å utländsk ort* skall vara kyrkobokförd med sin familj och sin svenska betjäning i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm. Vid tillämpningen av lagen om allmänna barnbidrag skall dessa personer anses som bosatta i Sverige.

När det gäller barn som utreser ur riket tillämpas åtskilliga undantag från huvudregeln. I Råd och anvisningar nr 128 anföres följande.

Det förekommer ej sällan, att personer, som vistas i utlandet under sådana förhållanden, att de får anses bosatta där, likväl är kyrkobokförda här i riket. För att de skall avföras ur kyrkoböckerna i samband med utflyttningen fordras nämligen, att de har för avsikt att stadigvarande bosätta sig utom riket. Även om dylik avsikt ej föreligger vid avresan ur landet, kan förhållandena sedermera utvecklas så, att de bör anses stadigvarande bosatta i utlandet. De borde då rätteligen avföras ur kyrkoböckerna, fastän så av en eller annan anledning kanske inte sker. *I dessa fall liksom då någon, som inte längre har fast hemvist i Sverige, vistas utomlands utan att kunna anses vara stadigvarande bosatt där, skall barnbidrag inte utgå.* Det enda undantaget från regeln att barnbidrag inte skall utgå för barn, som tillsammans med vårdnadshavaren är stadigvarande bosatta utanför riket, är det nyss berörda fallet med diplomaters m. fl. barn.

Barnavårdsnämnderna bör ha sin uppmärksamhet riktad på dessa fall, rörande vilka de inte kan påräkna uppgifter från pastor. Avgörande bör vara, huruvida vederbörande kan anses ha sitt verkliga hemvist i utlandet eller här i riket. *Ett par månaders vistelse årligen i Sverige är sålunda inte tillräckligt, för att barnet skall kunna anses här bosatt.* Nu ifrågavarande förhållande föreligger ofta beträffande barn till missionärer och sjömän,

vilka enligt folkbokföringsförordningen äger rätt att kvarstå kyrkobokförda i sina hemförsamlingar. Framställningar har gjorts av såväl missionärer som i handelsflottan anställd personal om barnbidrag för deras barn, under tid då barnen stadigvarande vistas utomlands. Socialstyrelsen har inte ansett dessa framställningar böra föranleda ändring av nuvarande tillämpning av lagen i detta avseende, bland annat med hänsyn till svårigheten att för dessa barn, som ofta vistas å avlägsna orter i utlandet, få fram en betryggande avisering till barnavårdsnämnderna om förändringar, som inverkar på bidragsrätten.

Det förekommer numera inte så sällan att barn, vars föräldrar är bosatta i Sverige, *fullgör sin skolgång i utlandet*. Ofta är det fråga om utländska medborgare, som finner det lämpligt att placera barnet i skola i hemlandet. I dylika fall, där i Sverige kyrkobokfört barn fullgör sin ordinarie skolgång — här avses även läroverk — i utlandet och endast vistas hemma under skolfrierna, skall barnbidrag inte utgå. Detta barn skall betraktas som stadigvarande bosatt utomlands, varför rätt till barnbidrag inte heller föreligger under de tider av året, då det tillfälligt vistas hemma i Sverige för ferier.

Vid stadigvaraande vistelse utomlands skall barnbidrag sålunda inte utgå. Under *kortare tillfällig utlandsvistelse* kan däremot rätten till barnbidrag tänkas kvarstå. I fall, då barn exempelvis medföljer föräldrarna på ferie- eller studieresa till utlandet, bör bortovaron som regel inte inverka på bidragsrätten.

Styrelsen får här meddela följande anvisningar för prövningen av bidragsrätten under barns tillfälliga utlandsvistelse. Nämnderna torde observera, att dessa anvisningar i viss mån avviker från vad tidigare härom meddelats i R. o. A. nr 75 och 99.

I syfte att få fram likformighet vid bedömningen av bidragsrätten i dessa fall har en viss tidsgräns föreskrivits. Det har härvid ansetts skäligt godkänna en utlandsvistelse omfattande högst 5 kvartal såsom sådan tillfällig vistelse, varunder rätten till barnbidrag får kvarstå. Vid utformningen av denna regel har hänvisning tidigare gjorts till 10 § och den möjlighet denna paragraf ger till utbetalning av bidrag bakåt i tiden. Anknytningen till 10 § har bidragit till att regeln rörande längsta tillåtna bortovaro tolkats på olika sätt och att man på sina håll godtagit bortovaro omfattande ända upp till 1 1/2 år såsom tillfällig vistelse.

För att få fram en för alla nämnder likformig tillämpning skall följande principiella regel gälla för prövningen av bidragsrätten i ifrågavarande fall.

Utlandsvistelse, som varar högst fyra kalenderkvartal efter det kvartal, varunder utresan ägt rum, skall betraktas som sådan tillfällig bortovaro, varunder rätten till barnbidrag må kvarstå. Observeras bör att en ovillkorlig förutsättning för rätt till bidrag under bortovaron är, att barnet stått kvarskrivet i Sverige. Om barnet avförts ur församlingsboken i samband med utresan, får utlandsvistelsen aldrig betraktas som tillfällig.

Regeln innebär, att barn kan få tillfälligt vistas utomlands under en tidrymd av 4—5 kvartal utan att vistelsen inverkar på rätten till barnbidrag. Tidsgränsen för den längsta tillåtna bortovaron varierar emellan fyra och fem kvartal beroende av när under kvartalet utresan sker.

Såsom exempel kan nämnas följande. Barnfamiljen A., som avreste på studieresa till utlandet den 5 oktober 1959, behöver inte vara tillbaka i Sverige förrän den 31 december 1960. Familjen kan alltså vara borta nära fem kvartal utan att gå miste om barnbidragen. Familjen B., som i samma syfte

avreste den 31 december 1959, måste vara tillbaka redan den 31 december 1960 för att få behålla rätten till barnbidrag under bortovaron.

Utlandsvistelse, som varar längre än de fyra kvartalen efter utresekvartalet, kan inte betraktas som sådan tillfällig bortovaro, varunder rätten till barnbidrag må kvarstå. *Vid längre utlandsvistelse får bidrag ej utbetalas för någon del av bortovaron.* Retroaktiv utbetalning av bidrag för denna tid efter återkomsten kan därför inte ifrågakomma.

I princip skall den här angivna tidsregeln strikt tillämpas. Det kan emellertid förväntas uppstå fall, då bortovaron av olika anledningar skulle sträcka sig endast några enstaka dagar över den angivna tidsgränsen, och förhållandena är sådana att det kan synas skäligt att ändå låta bidragsrätten kvarstå. Såsom exempel härpå kan nämnas följande situation: En familj, som varit borta sedan november 1959, är på hemväg till Stockholm med flyg och beräknas anlända den 31 december 1960. På grund av dimma blir ankomsten försenad till den 2 januari 1961. I ett sådant och liknande force majeure-fall kan bidrag tänkas utgå trots att den stipulerade tidsgränsen överskridits. Dyliga ärenden bör underställas socialstyrelsen för prövning av bidragsrätten.

Förfrågan har inkommit till socialstyrelsen huruvida ett barn, som föds under moderns vistelse utomlands, kan bli berättigat till barnbidrag retroaktivt, när modern återvänder tillsammans med barnet.

Om modern är kvarskrivnen i Sverige blir ett utom riket fött barn kyrkobokfört i moderns församling vid födelsen, därest vederbörlig anmälan göres om barnets födelse. Det synes skäligt att bidragsrätten för det utomlands födda barnet bedöms som om barnet utrest tillsammans med modern. Är det fråga om en kortare tillfällig utlandsvistelse, där rätten till barnbidrag i sådant fall skulle ha kvarstått, synes barnbidrag alltså böra utgå efter hemkomsten från och med kvartalet efter födelsekvartalet.

I en promemoria den 20 juli 1965 upprättad inom socialstyrelsen har en undersökning gjorts beträffande överensstämmelsen mellan skattskyldighet och rätten till barnbidrag. I promemorian anföres bl. a.

För beskattning av *tjänsteinkomst* förvärvad under tjänstgöring utomlands gäller i allmänhet den s. k. ettårsregeln. Om tjänstgöringen varar ett år eller mindre föreligger enligt interna skattebestämmelser skattskyldighet i Sverige. Skattskyldigheten kan modifieras genom dubbelbeskattningsavtal. Vid tjänstgöring utomlands överstigande ett år föreligger med vissa undantag ej skattskyldighet i Sverige.

Ettårsregeln gäller alla i *enskild tjänst* anställda. Till denna kategori hör anställda i industri- och affärsföretag, i FN och dess fackorgan, u-landsexperter, Opex-tjänstemän m. fl.

Eftersom rätten till barnbidrag enligt nu gällande tillämpning kvarstår under utlandsvistelse, som varar omkring ett år, råder beträffande denna kategori utlandsanställda som regel överensstämmelse mellan skyldigheten att betala skatt i Sverige och rätt till allmänt barnbidrag.

Undantagna från ettårsregeln vid beskattningen är:

1) i svensk *allmän tjänst* anställda, ex. militärpersonal, vissa präster, NIB-anställda, vid universitet anställda forskare, lärare, föreläsare och vissa kommunanställda

2) personal ombord på svenska fartyg

3) flygpersonal hos SAS.

För personer tillhörande dessa kategorier gäller att de kan bli skattskyldiga i Sverige för tjänsteinkomst under vistelse utomlands *även om tjänstgöringen varar längre tid än ett år*.

Genom dubbelbeskattningsavtal kan dock i vissa fall skattefrihet i Sverige förekomma även för personer tillhörande dessa kategorier utlandsanställda.

En ändring av tillämpningen av barnbidragsbestämmelserna skulle sålunda främst komma att beröra här nämnda grupper.

För vissa i allmän tjänst anställda utgår redan barnbidrag, trots att utlandsvistelsen sträcker sig över längre tid än ett år, nämligen för dem som på grund av anställning *i rikets tjänst å utländsk ort* enligt folkbokföringsbestämmelserna skall vara kyrkobokförda i Storkyrkoförsamlingen. Dit hör, förutom svensk diplomatisk personal, svensk personal i SJ:s resebyråer utomlands, svenskar tillhörande svenska representationer vid OECD, Efta och liknande organisationer samt fältpersonal hos NIB. Även andra kategorier i rikets tjänst anställda kan vid utlandstjänstgöring av längre varaktighet överföras till Storkyrkoförsamlingen.

Beträffande antalet fall med skattskyldighet i Sverige utan rätt till barnbidrag kan vidare anföras.

Kommunala uppdrag utomlands för längre tid än ett år är mycket sällan förekommande.

Fall där familjer till sjöfartspersonal står kvarskrivna i Sverige under längre utlandsvistelse är av flera skäl fåtaliga. En av orsakerna härtill anges vara, att nämnda personal regelmässigt måste låta kyrkoskriva sig i vistelselandet, exempelvis därest de bosätter sig i Nord- och Sydamerika.

Beträffande denna kategori må nämnas att sjöman med tjänstgöring ombord i många fall åtnjuter förmånligare beskattning än landpersonal. Vid bosättning utomlands tillämpas 15 % — sjömansskatt.

Flygpersonal i SAS har numera sällan sammanhängande tjänstgöring utomlands överstigande ett år.

Utöver barnfamiljer tillhörande här nämnda kategorier med skattskyldighet i Sverige under utlandsvistelse överstigande ett år, kan förekomma fall, där någon vistas utomlands för hälsans vårdande. De torde i princip vara skattskyldiga i Sverige. Antalet sådana fall bedömes vara fåtaliga.

Av denna kartläggning av skattskyldigheten under utlandsvistelse framgår, att en utvidgning av rätten till barnbidrag torde komma att beröra ett förhållandevis litet antal fall.

De personer som tjänstgör utomlands i enskild tjänst, erhåller enligt nuvarande tillämpning barnbidrag för tid, som motsvarar den, varunder oinskränkt skattskyldighet föreligger. I rikets tjänst anställda i utlandstjänstgöring med viss varaktighet kan överföras till Storkyrkoförsamlingen och bibehåller härigenom rätten till barnbidrag för obegränsad tid.

De fall, där rätt till barnbidrag nu ej föreligger och där vederbörande under återopande av skattskyldighet ställer krav på barnbidrag under utlandsvistelse, avser och torde i fortsättningen komma att avse huvudsakligen universitetsfolk och militär personal.

Socialstyrelsen har genom beslut den 10 mars 1966 i vissa avseenden ändrat sin praxis beträffande bosättningsbegreppet. Styrelsens beslut har genom cirkulärskrivelse den 21 mars i år delgivits barnavårdsnämnderna den ändrade tillämpningen.

Beträffande barn till i rikets tjänst å utländsk ort anställd, som medföl-

jer vid därav föranledd utlandsvistelse, har hittills barnbidrag för längre tid än sex månader icke utgivits fortlöpande om ej familjen varit kyrkobokförd i Storkyrkoförsamlingen. Den omständigheten att vederbörande ej låtit skriva sig i Storkyrkoförsamlingen har emellertid styrelsen inte numera ansett utgöra något hinder för utgivande av barnbidrag under utlandsvistelse som varat i ett år och sju månader.

Beträffande barn till annan än i rikets tjänst å utländsk ort anställd har styrelsen i betydande grad modifierat sin tidigare praxis. I fall där föräldrar under längre tid än ett år bedrivit studier i utlandet men haft kvar sin anknytning till Sverige genom bostad, tjänst etc. har sålunda barnbidrag ansetts skola utgå. Likaså har barnbidrag ansetts skola utgå i fall där fadern varit anställd som FN-observatör och familjen till följd därav vistades utomlands i över ett år.

Därjämte har styrelsen funnit att barn, som fullgör sin skolgång i utlandet och av denna anledning är kvarskrivna hos här bosatta föräldrar eller andra anhöriga, skall anses bosatta i riket under tiden för skolgången och alltså vara berättigade till löpande barnbidrag för denna tid.

I ett av besluten rörande barn vars fader drev studier utomlands anförde t. f. byråchefen Sturkell till närmare utvecklande av sin mening bl. a.

Enligt 1 § första stycket lagen om allmänna barnbidrag är en av förutsättningarna för att barn skall erhålla barnbidrag att barnet är bosatt här i riket. Bosättningsbegreppet är emellertid, bl. a. när det gäller utlandsvistelser, inte vare sig genom praxis eller författningsbestämmelser omgärdat av några enhetliga, för alla situationer gällande tidsgränser. Avgörandet huruvida någon är bosatt i riket under utlandsvistelse beror i stället på en nyanserad bedömning, där hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter.

Den praxis som f. n. finns att tillgå för bedömningen av bosättningsbegreppet har närmast utvecklats när det gäller tillämpningen av skattelagstiftningen (53 § kommunalskattelagen och anvisningarna till samma paragraf). Huvudregeln enligt gällande praxis är — såvitt nu är av intresse — att anställning utomlands under en tid av mer än ett år medför, att bosättning här i riket icke längre anses föreligga. Detta innebär att den i barnbidragsärenden hittills tillämpade schablonregeln (fyra kvartal efter utresekvartalet eller 12—15 månader) i huvudsak givit ett riktigt resultat. Den har t. o. m. ofta inneburit en för den enskilde något förmånligare tolkning än en strikt tillämpning av bosättningsbegreppet skulle medfört. I skattepraxis fästes emellertid stor vikt vid anledningen till vistelsen utom riket. Praxis har därför i vissa fall inneburit att bosättning här i riket ansetts föreligga även om utlandsvistelsen utsträckts till att överstiga ett år. I något fall har en vistelsetid utom riket av ända upp till tre år icke ansetts tillräcklig för att konstituera bosättning hos den främmande staten. Då vistelsen utom riket föranletts av sjukdom eller huvudsakligen har sin orsak i studier har bosättning i Sverige ansetts föreligga även vid utomlandsvistelser som varat längre tid än ett år.

Eftersom det är bosättningen som — såvitt nu är i fråga — är avgörande för rätten till allmänt barnbidrag och bosättningsbegreppet enligt min

mening så långt möjligt är bör tolkas enhetligt för olika rättsområden bör allmänt barnbidrag utgå även vid längre utlandsvistelser än 12—15 månader under förutsättning att vederbörande barn kan anses allttjämt bosatt i Sverige under utlandsvistelsen. Som jag förut nämnt skall härvid hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter. Till dessa hör i första hand ändamålet med utlandsvistelsen men även sådana förhållanden som att någon i familjen har tjänst kvar i Sverige eller att bostad eller möbler finnes kvar här i landet. Särskild anledning att antaga fortsatt bosättning i Sverige föreligger om vederbörande som skäl för utlandsvistelsen anger studier, vård av hälsa eller dylikt.

Ur kontrollsynpunkt är det allttjämt nödvändigt att barnbidrag — utom för de fall där utlandsvistelsen föranledes av att någon är i rikets tjänst å utländsk ort anställd — icke utbetalas löpande utan indrages på sätt som tidigare skett till dess barnet återkommer till riket. Efter barnets återkomst får vederbörande barnavårdsnämnd återuppta ärendet för prövning av bidragsrätten under hela den tid för vilken bidrag icke utgått. Därvid bör vid tillämpningen av 10 § lagen om allmänna barnbidrag den gamla ansökan om barnbidrag anses omfatta även tiden för utlandsvistelsen. Vid tillämpningen bör vidare allttjämt den tidigare regeln om fyra kvartal efter utresekvartalet vara huvudregel och den bidragsberättigade ha bevisbördan för de omständigheter som konstituerar bosättning i riket vid längre tids utlandsvistelse.

Framställning från justitieombudsmannen

Riksdagens justitieombudsman har den 14 oktober i år hos Kungl. Maj:t gjort en framställning om revision av bestämmelserna om bosättning i riket såsom villkor för rätt till samhällsförmåner i syfte att åstadkomma en rättvis avvägning mellan förefintlig skyldighet att gälda skatt för lön under tjänstgöring utomlands och rätt till olika samhällsförmåner under utlandsvistelse.

JO framhåller bl. a., att socialstyrelsen ändrat sin praxis så att ingen som funnits skattskyldig på grund av bosättning i riket behöver gå miste om allmänt barnbidrag därför att han inte kan anses bosatt i riket i den mening lagen om allmänna barnbidrag åsyftar. I fråga om samordning av de legala bosättningsbegreppen i andra än skatterättsliga författningar anför JO.

En betydande del av skattemedlen används i våra dagar för att bestrida utgifter för särskilda samhällsförmåner som tillhandahålls medborgarna. Det blir då ett rättvisekrav, som svårigen kan avvisas, att den som deltar i kostnaderna för denna samhällsservice i princip också får rätt att ta del av de förmåner som denna ger medborgarna. I synnerhet gäller detta naturligtvis sådana individuella förmåner som barnbidrag och den allmänna försäkringens olika förmåner. Vidare synes rimligt att skattebetalare, som är svensk medborgare, också genom rösträtt vid allmänna val har möjlighet att påverka samhällsengagemangen och därmed beskattningens omfattning. Att den som vistas utomlands går miste om en del av samhälls-

vicen inom riket, t. ex. i fråga om allmänna kommunikationer och undervisning, kan däremot enligt sakens natur inte göras något åt.

Redan enligt gällande rätt saknas korrespondens mellan de regler som grundlägger skattskyldighet vid tjänstgöring utomlands och de bestämmelser som reglerar rätten till olika samhällsförmåner under sådan tjänstgöring. Den bristande överensstämmelsen kommer uppenbarligen att bli än mera påtaglig, om de föreslagna författningsändringarna på beskattningens område genomförs. Inkongruensen kommer att skärpas med risk för stötande resultat i många enskilda fall.

För mig framstår det mot bakgrund av alla hos mig anförda klagomål om beskattning och förlust av samhällsförmåner som alldeles nödvändigt att en allmän översyn kommer till stånd av de bosättningsregler i skilda författningar som bestämmer svenska medborgares samhällsförmåner under anställning utomlands med syfte att bringa dem i samklang med skattskyldighetsreglerna. Som mål bör uppställas att kongruens så långt det över huvud taget är möjligt bör råda mellan skyldigheter och rättigheter i förhållande till svenska staten för den som har anställning utomlands med skattskyldighet för inkomsten i Sverige.

Frågan om en översyn av bosättningsbegreppen i skilda författningar i enlighet med vad här anförts synes mig vara av sådan vikt att den bör skyndsamt utredas.

Utskottet

Skyldigheten att gälda inkomst- och förmögenhetsskatt är liksom rätten att uppbära barnbidrag i princip beroende av bosättning här i riket. Bosättningsbegreppen i skattelagstiftningen och barnbidragslagen har emellertid i praxis tolkats olika, varför det kunnat inträffa att person, som i skattehänseende ansetts bosatt här i riket, inte varit berättigad erhålla barnbidrag.

I förevarande motioner begäres att åtgärder skall vidtagas för att samstämmighet skall uppnås mellan skattelagstiftningens och barnbidragslagens bosättningsbegrepp.

Socialstyrelsen, som är högsta instans vid prövning av frågor, om rätt till barnbidrag, har sedan motionerna väcktes ändrat sin tidigare praxis i fråga om barnbidrag vid vistelse utomlands. Denna nya tillämpning synes i princip innebära, att den som funnits skattskyldig på grund av bosättning här i riket inte behöver gå miste om allmänt barnbidrag.

Justitieombudsmannen har i framställning den 19 oktober i år till Kungl. Maj:t påtalat den bristande överensstämmelsen mellan de regler som grundlägger skattskyldighet vid tjänstgöring utomlands och de bestämmelser som reglerar rätten till olika samhällsförmåner under sådan tjänstgöring. I framställningen hävdas att en översyn av bosättningsbegreppen i skilda författningar synes vara av sådan vikt att den skyndsamt bör komma till stånd.

Utskottet vill för sin del instämma i önskemålet att bosättningsbegreppet i skilda författningar i möjligaste mån samordnas. Med hänsyn till de åtgärder socialstyrelsen vidtagit och till att frågan, sedd i ett vidare sammanhang, genom JO:s framställning redan aktualiserats hos Kungl. Maj:t saknas anledning för riksdagen att ta något initiativ i anledning av förevarande motionsyrkande.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 203 och II: 271, såvitt de hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 november 1966

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Strand, fru Carlqvist, herr Lars Larsson, fru Nilsson, herrar Eric Carlsson, Edström, Erik Filip Petersson* och Hübinette;

från a n d r a kammaren: herr Anderson i Sundsvall, fru Ekendahl, herrar Bengtsson i Varberg, Fredriksson, Johansson i Skärstad, Jonsson, Göransson* och Åkerlind.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.